

Verlag van het ingevolge artikel 5, sub d., j 2 Archiefbesluit 1995, gevoerde driehoeksoverleg tussen de minister van Financiën, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Nationaal Archief met betrekking tot de selectielijst, zoals bedoeld in artikel 2, eerste lid, van het Archiefbesluit 1995, van archiefbescheiden van de genoemde zorgdragers op het beleidsterrein Geldvoorziening, over de periode 1940-.

Den Haag, mei 2007
drs. R.P. Yap

Inleiding

De voorliggende ontwerp-selectielijst is een selectielijst als bedoeld in artikel 2, lid 1 van het Archiefbesluit 1995 (Stb.1995/671). De lijst heeft de vorm van een Basisselectiedocument (BSD). Een BSD bestaat voor het grootste deel uit een lijst van handelingen. In een BSD wordt op grond van een aantal selectiecriteria aan elke handeling een waardering gegeven, die neerkomt op een selectiebeslissing met betrekking tot de bescheiden die de neerslag van de handeling vormen (B = te bewaren; V = te vernietigen). Het BSD fungeert als nieuw selectie-instrument voor de bovengenoemde zorgdragers op het beleidsterrein Geldvoorziening voor de periode vanaf 1940-.

Er hoeven geen selectielijsten te worden ingetrokken.

Reikwijdte van dit BSD

Dit BSD wordt thans ter vaststelling aangeboden voor de volgende actoren:

Primaire zorgdrager:

Onder de zorg van de minister van Financiën:

- de minister van Financiën (1940-
- de secretaris-generaal van het ministerie van Financiën (1940-1945)
- ambtenaren belast met de ontvangsten voor de kassen van openbare lichamen (1948-1987)
- Bankraad (1956)
- Commissie bijzondere muntuitgiften 1987 en 1989 (1986-)
- Commissie bijzondere muntuitgiften 1990 en 1991 (1989-)
- Commissie contouren numismatisch beleid (1984)
- Commissie op de beeldenaar 1980 / Verlengde Commissie op de beeldenaar in verband met de Bicentennial Munt (1980-1981 / 1982)
- Commissie van advies inzake de beeldenaar (1947-1950)
- Commissie Willem van Oranje Herdenkingsmunt (1983-1984)
- Commissie voor benoeming tot essaieur van 's Rijksmunt of van de controle bij 's Rijksmunt (1940-1957)
- Commissie voor het muntwezen (1950-1957)
- Muntcommissie 1945 (1945-1949)
- Muntcommissie 1968 (1968-1971)
- 's Rijksmuntmeester / 's Rijksmunt (1940-1987)
- Werkgroep Privatisering 's Rijksmunt (1988-1989)
- Adviescommissies en werkgroepen (1940-)

Secundaire zorgdrager:

Onder de zorg van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties:

- minister van Koloniën / Minister voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (1940-{1962})

Totstandkoming BSD

Het BSD is deels gebaseerd op het institutioneel onderzoek dat bij het ministerie van Financiën door drs. N.P. van Egmond werd afgerond in 1994. Dit institutioneel onderzoek resulteerde in het PIVOT-rapport nr. nr. 22 'Smelten, pletten, ponsen en slaan. Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van het 'geldwezen' (de geldvoorziening), 1940-1993.

Het concept-BSD voor het ministerie van Financiën en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kwam tot stand op 16-01-2007 en is sindsdien, n.a.v. het besprokene tijdens het driehoeksoverleg, met betrekking tot de redactie en de waarderingen aangepast en aangevuld.

Driehoeksoverleg

Het driehoeksoverleg over de concept-selectielijst vond mondeling plaats op 22 februari 2007 op het Nationaal Archief te Den Haag. Daarnaast is voorafgaand en na afloop van mondelinge overleg per e-mail gecorrespondeerd.

Aan het driehoeksoverleg werd door de volgende personen (direct dan wel indirect) deelgenomen:

als vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris:

-drs. R.P. Yap, medewerker Selectie en Acquisitie, Nationaal Archief

als vertegenwoordigster van de zorgdragers:

-drs. B. Duizer, BSD medewerker Project Wegwerking Archiefachterstanden (PWAA)

De inhoud van het BSD, alsmede de voorgestelde waarderingen zijn beoordeeld door:

namens het ministerie van Financiën:

als beleidsdeskundige:

-dhr. E.J. Bouwman, beleidsmedewerker, directie Binnenlandse Geldwezen (thans directie Financiële Markten) van het ministerie van Financiën

als archiefdeskundige:

-dhr. P.C.A. Lambou, medewerker Eenheid Documentatie & Informatie van het ministerie van Financiën
-dhr. A. Pol, het Geldmuseum

Het ministerie van Financiën leverde als primaire zorgdrager tevens de deskundigheid op archief- en beleidsgebied namens de secundaire zorgdragers.

Tijdens het driehoeksoverleg is de volgende procedure gevolgd:

Ter completering van de kennis van de vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris is een Historisch-maatschappelijke Analyse uitgevoerd. Mevrouw drs. M. Scharloo, directeur van het Teylersmuseum en voormalig directeur van het Koninklijk Penningkabinet is bereid gevonden haar medewerking te verlenen aan dit HMA. Voorafgaand aan het onderzoek is mevrouw Scharloo het vragenformulier voor het HMA toegestuurd. Op 14 februari 2007 heeft drs. R.P. Yap, medewerker Selectie en Acquisitie van het Nationaal Archief een bezoek gebracht aan mevrouw Scharloo in Haarlem. Toen is aan de hand van het vragenformulier HMA gesproken over het beleidsterrein Geldvoorziening.

Op 26 maart 2007 heeft mevrouw Scharloo haar goedkeuring aan het verslag gegeven.

Belangen ex artikel 2, sub b en c Archiefbesluit 1995

Tijdens het opstellen van het BSD en tijdens het gevoerde driehoeksoverleg is rekening gehouden met de in artikel 2, sub c van het Archiefbesluit 1995 genoemde waarde van de archiefbescheiden als bestanddeel van het cultureel erfgoed en het onder sub d. van hetzelfde besluit genoemde belang van de in de archiefbescheiden voorkomende gegevens voor overheidsorganen, voor recht- of bewijszoekenden en voor historisch onderzoek. Als uitgangspunt van het overleg gold de door de rijksarchiefdienst gehanteerde selectiedoelstelling, die inhoudt dat de belangrijkste bronnen van de Nederlandse samenleving en cultuur veilig worden gesteld voor blijvende bewaring. Met het te bewaren materiaal moet het mogelijk zijn om een reconstructie te maken van de hoofdlijnen van het handelen van de rijksoverheid ten opzichte van haar omgeving, maar ook van de belangrijkste historisch-maatschappelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen, voor zo ver deze zijn te reconstrueren uit overheidsarchieven.

Om op basis van deze selectiedoelstelling tot een waardering van de handelingen te komen, worden zes selectiecriteria toegepast:

Selectiecriteria	
<i>Handelingen die gewaardeerd worden met B(ewaren)</i>	
Algemeen selectie criterium	Toelichting
1. <i>Handelingen die betrekking hebben op voorbereiding en bepaling van beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan agendavorming, het analyseren van informatie, het formuleren van adviezen met het oog op toekomstig beleid, het ontwerpen van beleid of het plannen van dat beleid, alsmede het nemen van beslissingen over de inhoud van beleid en terugkoppeling van beleid. Dit omvat het kiezen en specificeren van de doeleinden en de instrumenten.
2. <i>Handelingen die betrekking hebben op evaluatie van beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan het beschrijven en beoordelen van de inhoud, het proces of de effecten van beleid. Hieruit worden niet per se consequenties getrokken zoals bij terugkoppeling van beleid.
3. <i>Handelingen die betrekking hebben op verantwoording van beleid op hoofdlijnen aan andere actoren</i>	Hieronder valt tevens het uitbrengen van verslag over beleid op hoofdlijnen aan andere actoren of ter publicatie.
4. <i>Handelingen die betrekking hebben op (her)inrichting van organisaties belast met beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan het instellen, wijzigen of opheffen van organen, organisaties of onderdelen daarvan.
5. <i>Handelingen die bepalend zijn voor de wijze waarop beleidsuitvoering op hoofdlijnen plaatsvindt</i>	Onder beleidsuitvoering wordt verstaan het toepassen van instrumenten om de gekozen doeleinden te bereiken.
6. <i>Handelingen die betrekking hebben op beleidsuitvoering op hoofdlijnen en direct zijn gerelateerd aan of direct voortvloeien uit voor het Koninkrijk der Nederlanden bijzondere tijdsomstandigheden en incidenten</i>	Bijvoorbeeld in het geval de ministeriële verantwoordelijkheid is opgeheven en/of wanneer er sprake is van oorlogstoestand, staat van beleg of toepassing van noodwetgeving.

Belangen van de archiefbescheiden voor de overheidsorganen en de recht- en bewijszoekende burger

Bij de handelingen die zijn gewaardeerd voor vernietiging op termijn, is de termijn vastgesteld met het oog op het belang van de archiefbescheiden voor overheidsorganen en voor de recht- en bewijszoekende burger. De beoordeling en vaststelling van de termijnen zijn geschied door de deskundigen van het ministerie van Financiën. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris heeft zich ervan vergewist dat zij gezien hun inbreng en functie inderdaad kunnen gelden als deskundigen.

Belangen van de te bewaren archiefbescheiden voor het historisch onderzoek

In het driehoeksoverleg heeft de vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris primair de belangen van het historisch onderzoek behartigd. Daarnaast hebben ook de overige deelnemers hun gedachten laten gaan over de vraag op welke wijze het belang van de bescheiden voor later historisch onderzoek in de selectielijst tot uiting zou moeten worden gebracht.

Ingevolge artikel 5, onder e, van het Archiefbesluit 1995 kan neerslag van bepaalde, als te vernietigen gewaardeerde handelingen betreffende personen en/of gebeurtenissen van bijzonder cultureel of maatschappelijk belang, van vernietiging worden uitgezonderd.

Opmerkingen naar aanleiding van historisch-maatschappelijke analyse

De belangrijkste gebeurtenissen omtrent het beleidsterrein zijn volgens de HMA de verandering van de betekenis van geld, het toenemende gebruik van papiergeld en andere betaalmiddelen, de invoering van de euro en de verzelfstandiging van 's Rijksmunt.

Uit de HMA is naar voren gekomen dat de publieke emotie, gebaseerd op de symbolische waarde van geld (natie/monarch) met betrekking tot geld achter bleef bij de nieuwe reële betekenis van geld (transactiemiddel). Hierdoor kregen zaken zoals het ontwerp op de beeldenaar naast een esthetisch ook een politiek karakter. Veranderingen op het terrein van de geldvoorziening leidden dan ook tot maatschappelijke beroering. Andersom werden beslissingen op het beleidsterrein soms niet op basis van economische, maar op basis van politieke overwegingen genomen.

In samenhang hiermee is het opdrachtenbeleid richting 's Rijksmunt van het ministerie van Financiën interessant. Sinds de verzelfstandiging van het munthuis moet het concurreren op een verzadigde markt. Het is niet ondenkbaar dat er een politieke afweging wordt gemaakt tussen de financiële kosten van het in standhouden van 's Rijksmunt en de politieke consequenties van een eventuele sluiting.

Uit de HMA is ook naar voren gekomen de belangrijkste overheidsarchieven van het beleidsterrein zich bevinden bij 's Rijksmunt en het ministerie van Financiën.

De opmerkingen naar aanleiding van de HMA bleken al in de bestaande selectielijsten en waarderingen te zijn verwerkt en bevestigden de reeds toegekende waarderingen, waardoor de belangrijkste neerslag, zoals geschetst in de HMA wordt bewaard. De HMA heeft verder geen aanleiding gegeven tot wijziging van de waarderingen of handelingen binnen het BSD.

Inhoudelijk verslag

Algemeen

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris en de vertegenwoordiger van PWAA spreken af dat het gehele concept-BSD wordt nagekeken en verbeterd op redactie en lay-out.

Door de periodisering van het BSD, 1940-, is de actor secretaris-generaal (sg) van het ministerie van Financiën opgenomen in het BSD. Deze ambtenaar was, bij afwezigheid van de minister, belast met de zorg voor de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving, onder gezag van de Rijkscommissaris voor het bezette gebied Nederland.

In het BSD wordt het onderscheid tussen de handelingen die de minister uitvoerde en de handelingen die de sg uitvoerde niet duidelijk. Dit zorgt volgens de vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris voor onduidelijkheid met betrekking tot de algemene handelingen, welke onder de specifieke onderwerpen het muntwezen, bankbiljetten en zilverbons herhaald worden.

De vertegenwoordiger brengt als oplossing aan alle handelingen –voor zover zij op dat moment werden uitgevoerd- te laten beginnen in 1940 en het onderscheid tussen sg en minister alleen binnen de waardering terug te laten komen. Allen gaan akkoord. De vertegenwoordiger van de zorgdragers past de de indeling van het BSD aan.

Veel handelingen binnen het BSD vallen binnen de periode '40-'45. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris pleit voor een differentiatie voor handelingen welke zijn gewaardeerd met V. Hij stelt voor dergelijke handelingen als volgt te waarden: '40-'45 : B6, '45- : V. Allen gaan akkoord.

Het betreft de volgende handelingen:

178, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 50

Handelingen

Actor: secretaris-generaal van het ministerie van Financiën (1940-1945) / minister van Financiën (1945-)

Handeling 176, 177

-Het voorbereiden, vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid betreffende het beleidsterrein geldvoorziening

-Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende het beleidsterrein geldvoorziening

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris merkt op dat de algemene handelingen overlap hebben met de algemene handelingen van de deelbeleidsterreinen muntwezen, bankbiljetten en zilverbons en muntbiljetten. Hij stelt voor de handelingen onder de deelbeleidsterreinen te schrappen. De vertegenwoordiger van de zorgdragers meldt dat het ministerie van Financiën hier uit praktische overwegingen tegen protesteert. Het archief bij Financiën is geordend volgens de handelingen uit het RIO en er wordt gepleit voor zo min mogelijk afwijking van de handelingen in het rapport. Het ministerie stelt voor handeling 176 en 177 geen waardering toe te kennen en te verwijzen naar de desbetreffende handelingen onder muntwezen, bankbiljetten en zilverbons en muntbiljetten. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris heeft hier geen bezwaar tegen. Allen gaan akkoord.

Handeling 191

Het vaststellen van opdrachten en van de resultaten van interne (wetenschappelijke) studies betreffende het beleidsterrein geldvoorziening

De vertegenwoordiger van de zorgdragers past de waardering aan. De waardering wordt B6 ('40-'45); B5 opdrachtverstrekking en eindopdracht, V 5 jaar overige neerslag. De vertegenwoordiger van de zorgdragers geeft aan dat het ministerie van mening is dat alle neerslag voor met een B te waardenen omdat hierin de methodische en inhoudelijke afwegingen over de opdracht zitten. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris kan zich hierin vinden. De handeling wordt gewaardeerd met B2. Allen gaan akkoord.

Handeling 192

Het begeleiden van intern of extern (wetenschappelijk) onderzoek betreffende het beleidsterrein

De vertegenwoordiger van de zorgdragers past de waardering aan. De waardering wordt B6 ('40-'45); V, 5 jaar. De vertegenwoordiger van de zorgdragers meldt dat het ministerie van Financiën akkoord gaat voor zover het geen inhoudelijke bemoeiing met het onderzoek betreft. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris neemt dit ter kennisgeving aan. Allen gaan akkoord.

Handeling 193

Het verzamelen en bewerken van gegevens ten behoeve van intern of extern (wetenschappelijk) onderzoek betreffende het beleidsterrein geldvoorziening

De vertegenwoordiger van de zorgdragers past de waardering aan. De waardering wordt B6 ('40-'45); V, 5 jaar. Het ministerie van Financiën verzoekt dat in het verslag wordt opgenomen dat het bij deze handeling niet om informatie gaat die al in andere overzichten is verwerkt zoals bijvoorbeeld statistische overzichten. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris zal de opmerking in het verslag opnemen. Allen gaan akkoord.

Handeling 196

Het initiëren, begeleiden en evalueren van projecten betreffende het beleidsterrein geldvoorziening

De vertegenwoordiger van de zorgdragers past de waardering aan. De waardering wordt B6 ('40-'45); V 5 jaar, m.u.v. de evaluatie B 5. De vertegenwoordiger van de zorgdragers meldt wederom dat het ministerie van Financiën akkoord gaat voor zover het geen inhoudelijke bemoeiing met het onderzoek betreft. Allen gaan akkoord.

Handeling 205

Het opstellen van departementale standpunten inzake algemene en op langere termijn spelende zaken van EU-belang inzake het beleidsterrein geldvoorziening

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vermoedt dat de periodisering 1993- gekozen is vanwege de oprichting van de Unie in 1992. Hij kan zich echter voorstellen dat de handeling ook in EEG of EG verband werd uitgevoerd. De vertegenwoordiger van de zorgdragers deelt die mening en stelt voor naast de periodisering de handelingstekst aan te passen. De periodisering wordt 1945- en de handelingstekst wordt *Het opstellen van departementale standpunten inzake algemene en op langere termijn spelende zaken van Europees belang inzake het beleidsterrein geldvoorziening*. Allen gaan akkoord. De waardering B1 wordt gehandhaafd.

Handeling 5

Het opstellen van jaarrekeningen ten behoeve van de Staten-Generaal ter verantwoording van de bedragen, welke ingevolge art. 3 bis besteed zijn tot aankoop of ontvangen zijn wegens verkoop van Nationale Schuld ten laste, danwel ten bate van 'Het Fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aanmuntingen voor rekening van het Rijk'.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris is van mening dat het de duidelijkheid van de handeling ten goede zou komen wanneer de passage *'welke ingevolge art. 3 bis besteed zijn tot aankoop of ontvangen zijn wegens verkoop van Nationale Schuld ten laste, danwel ten bate van 'Het Fonds uit de zuivere winsten'* geschrapt wordt. De vertegenwoordiger van de zorgdragers kan hier mee instemmen en schrapt de tekst. De waardering B3 wordt gehandhaafd. Allen gaan akkoord.

Handeling 7 en 40

-Het vaststellen, wijzigen en intrekken van Koninklijke Besluiten

-Het vaststellen, wijzigen en intrekken van Koninklijke besluiten (kleine KB's)

De vertegenwoordiger stelt voor handeling 40 op te nemen in handeling 7. De producten van beide handelingen worden bij de samengevoegde handeling opgenomen. Allen gaan akkoord. De waardering B1 wordt gehandhaafd.

Handeling 10 en 33

-Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van algemene maatregelen van bestuur

-Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van algemene maatregelen van bestuur

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris en de vertegenwoordiger van de zorgdragers besluiten ook handeling 10 en 33 samen te voegen. De producten van beide handelingen worden bij de samengevoegde handeling opgenomen. Allen gaan akkoord. De waardering B1 wordt gehandhaafd.

Handeling 20

Het binnen de in artikel 1 van het Besluit bepaalde grenzen vaststellen van de bedragen, voor welke de aldaar genoemde munten worden geslagen.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt vraag wat de handeling aan informatie oplevert. Hij heeft het idee dat het hier om een handeling van financieel-technisch aard gaat. Volgens het ministerie van Financiën kunnen de beschikkingen onder andere gebruikt worden voor het vaststellen van de hoeveelheid nog bij burgers berustende (niet in het kader van de invoering Euro ingeleverde) munten. Deze informatie kan voor historici en numismatisch belangstellenden relevant zijn, want zij geeft inzicht in hoeveel munten er in omloop worden gebracht. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris ziet het historisch belang. De waardering B5 wordt gehandhaafd. Allen gaan akkoord.

Handeling 21

Het verlengen/weer openstellen van de termijnen waarbinnen gelegenheid bestaat tot het omwisselen van munten.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt vraag wat de handeling aan informatie oplevert. Hij heeft het idee dat het hier om een handeling van financieel-technisch aard gaat. Volgens het ministerie van Financiën is de informatie voor historici en numismatisch belangstellenden relevant, want zij geeft inzicht in hoeveel munten er uit omloop worden gehaald.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris ziet het historisch belang. De waardering B5 wordt gehandhaafd. Allen gaan akkoord.

Handeling 49

Het goedkeuren van de door 's Rijks Muntmeester vastgestelde instructies voor de uitvoering van de werkzaamheden aan 's Rijks Munt.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vraagt zich af om wat voor soort instructies het bij deze handeling gaat en waarom er geen 'tegenhanger' gevonden kan worden bij de handelingen van Rijksmunt. Volgens het ministerie van Financiën gaat het onder andere om vaststelling van de bevoegdheden van de Muntmeester en de organisatie van de Rijksmunt. De formele vaststellingsmacht ligt bij het Departement. Waarschijnlijk is men er bij de opstelling van het selectiedocument van uit gegaan dat alle bevoegdheden zouden convergeren bij Financiën. Dat zal voor gewone instructies en de overwegingen van de bij de handeling genoemde instructies niet het geval zijn geweest. Er wordt dan ook gesuggereerd een handeling van Rijksmunt te formuleren. Dit is volgens de vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris niet nodig. De archieven van Rijksmunt van voor de verzelfstandiging zijn al bewerkt. Met betrekking tot deze selectielijst zijn hier al afspraken over gemaakt met betrekking tot de waardering van de handelingen. Resultaat is dat er al meer zal worden bewaard dan op basis van de selectiecriteria verwacht zou hoeven worden. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris heeft voldoende antwoord op zijn vraag. De waardering B5 blijft gehandhaafd. Allen gaan akkoord.

Handeling 50

Het vaststellen van de bedragen waarvoor de muntmeester zekerheden ten behoeve van de staat dient te stellen.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vraagt of deze handeling samenhangt met het opdrachtenbeleid van Financiën richting Rijksmunt. Dit is volgens het ministerie niet het geval: het gaat hier om zekerheidsstellingen die een aantal jaren gelden, hier zit weinig dynamiek in. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris geeft aan dat de handeling in dat geval niet B gewaardeerd hoeft te worden. De vertegenwoordiger van de zorgdragers verandert de waardering van B5 naar V, 10 jaar na einde zekerheidsstelling. Allen gaan akkoord.

Handeling 53

Het verlenen van machtigingen tot en het per geval vaststellen van de voorwaarden waaronder aan 's Rijks Munt het aanmunten van species (art. 16) of het vervaardigen van muntstempels (art. 26) voor rekening van buitenlandse regeringen kan plaatsvinden.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris denkt vraag wat de inhoudelijke betekenis van de handeling is. De handeling geeft volgens de vertegenwoordiger van de zorgdragers de bevoegdheden van de Muntmeester weer en geeft inzicht in de landen (politiek) waarvoor de Nederlandse regering bereid is munten te slaan. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris ziet het historisch belang. De waardering B5 wordt gehandhaafd.

Handeling 54

Het per muntsoort vaststellen van de hoeveelheden te verpakken goedgekeurde munten.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt dat de beleidsinhoudelijke neerslag met betrekking tot deze handeling al gevat is onder handeling 177 *Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende het beleidsterrein geldvoorziening*. Hij is niet van mening dat de neerslag voortkomend uit deze handeling voor blijvende bewaring in aanmerking komt. De vertegenwoordiger van de zorgdragers verandert de waardering in V, 10 jaar na vervallen. Allen gaan akkoord.

Handeling 55

Het vaststellen van het muntloon voor de aanmaak van gouden dukaten.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt dat de beleidsinhoudelijke neerslag met betrekking tot deze handeling al gevat is onder handeling 177 *Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende het beleidsterrein geldvoorziening*. De neerslag uit deze handeling komt niet voor blijvende bewaring in aanmerking. Het ministerie meldt dat de basis van de vaststelling van het muntloon ook in de staatscourant kan worden teruggevonden. De vertegenwoordiger van de zorgdraggers verandert de waardering in V, 10 jaar na vervallen. Allen gaan akkoord.

Handeling 56

Het vaststellen van richtlijnen voor het opstellen van prijscalculaties door 's Rijks Muntmeester voor de aanmaak van munten, niet genoemd in artikel 2 van de Muntwet, van medailles en van stempels.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vraagt of de beleidsinhoudelijke neerslag met betrekking tot deze handeling al gevat is onder handeling 177 *Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende het beleidsterrein geldvoorziening*. Dit is volgens het ministerie van Financiën niet het geval. De neerslag van de handeling geeft inzicht in de kosten en kostprijs en uiteindelijke waarde eenheid van uitgaven. Dit kan een informatiebron voor numismatiekonderzoekers zijn. Het gaat hier om richtlijnen die voor de algemene kostprijsberekening gelden. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris ziet in dat dergelijke informatie niet valt onder handeling 177. De waardering B5 wordt gehandhaafd. Allen gaan akkoord.

Handeling 84

Het verbeurd verklaren van buiten omloop gestelde munten, die niet binnen de gestelde termijn zijn ingeleverd en waarvoor geen ontheffing van inlevering is verstrekt.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris merkt op dat de handeling in oorlogstijd werd uitgevoerd. Het betreft besluiten van de secretaris-generaal, in dit geval Rost van Tonningen, en stelt voor de handeling te waarderen met B6. Allen gaan akkoord.

Handeling 88

Het vaststellen van alle nodig geachte bepalingen met betrekking tot de zuivering van het geldwezen.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris meent dat de handeling niet binnen dit beleidsterrein thuishoort. De handeling valt naar zijn mening binnen het beleidsterrein Geldzuivering en moet in het BSD Geldzuivering, dat nog moet worden vastgesteld, worden opgenomen. Dit volgens het ministerie van Financiën niet het geval. De handelingen werden uitgevoerd in het bredere kader van het beleidsterrein muntvoorziening. De handelingen hebben wel raakvlakken met de geldzuivering en er is voor gekozen om in het RIO Geldzuivering een verwijzing te maken naar het beleidsterrein Geldvoorziening. De vertegenwoordiger van de zorgdraggers zal er voor zorgen dat dit ook in het BSD Geldzuivering wordt gedaan en maakt in onderhavig BSD een verwijzing naar het beleidsterrein Geldzuivering. Allen gaan akkoord.

Handeling 105

Het vaststellen, wijzigen en intrekken van besluiten tot vaststelling van dagen waarop de kantoren van De Nederlandsche Bank niet zullen worden opengesteld voor het verwisselen van bankbiljetten.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vraagt of de beleidsinhoudelijke neerslag met betrekking tot deze handeling niet al is gevat onder handeling 177 *Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende het beleidsterrein geldvoorziening*. Hij is niet van mening dat de neerslag van deze handeling tot de hoofdlijnen van het beleidsterrein behoort en voor blijvende bewaring in aanmerking komt. Het ministerie van Financiën beaamt dit. De vertegenwoordiger van de zorgdraggers verandert de waardering in V, 10 jaar na vervallen. Allen gaan akkoord.

Handeling 113

Het vaststellen, wijzigen en intrekken van (na raadpleging van De Nederlandsche Bank en de Bankraad) houdende voorschriften omtrent de begrenzing van het gezamenlijk bedrag der omlopende bankbiljetten, bankassignatiën en creditsaldi in rekening-courant bij De Nederlandsche Bank.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris is van mening dat de handeling overbodig is gezien de reikwijdte van handeling 108. Hij stelt voor de handeling te laten vervallen. Allen gaan akkoord.

Handeling 124

Het in uitzonderingsgevallen, volgens eigen oordeel, na 31 maart 1943 doen aannemen en na 15 april 1943 ter inwisseling aan De Nederlandsche Bank doen overleggen van bankbiljetten van 500 en van 1000 gulden van in het binnenland gevestigde eigenaren

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris is van mening dat de handeling gewaardeerd zou moeten worden met B6. De neerslag van de handeling is uitermate interessant gezien het "eigen oordeel" van de secretaris-generaal dat aan de beschikkingen ten grondslag ligt.

Handeling 127

Het beslissen omtrent de gevallen waarin en de wijze waarop verrekening van de in artikel 3, derde lid, der Verordening Nr. 29/1943 bedoelde andere schulden aan de staat van de persoon, die de biljetten heeft ingeleverd, dient te geschieden.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris is van mening dat de handeling gewaardeerd zou moeten worden met B6. Het betreft hier ook weer neerslag die een beeld kan geven van het departementale beleid in de oorlog.

Handeling 128

Het in bepaalde gevallen of groepen van gevallen tegemoet komen aan onbillijkheden van overwegende aard, welke zich bij de uitvoering van hetgeen bij of krachtens de Verordening Nr. 29/1943 is bepaald, mochten voordoen.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris is van mening dat de handeling gewaardeerd zou moeten worden met B6. Het betreft hier ook weer neerslag die een beeld kan geven van het departementale beleid in de oorlog.

Handeling 139

Het overnemen en wisselen in ponden van bankbiljetten van Nederlandse vluchtelingen tot in de regeling gestelde maximale bedragen.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor de handeling te waarderen met B6. De handeling werd uitgevoerd door de minister van Financiën te Londen en de neerslag vormt een belangrijke aanvulling op het zogenaamde "Londens Archief" van de Nederlandse regering in ballingschap. Allen gaan akkoord.

Handeling 150

Het vaststellen van regels (gehoord de directie der Bank) waaronder De Nederlandsche Bank kosteloos haar hulp en medewerking verleent bij de intrekking van muntbiljetten.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vraagt of de beleidsinhoudelijke neerslag met betrekking tot deze handeling al niet is gevat onder handeling 177 *Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende het beleidsterrein geldvoorziening*. De neerslag van de handeling behoort volgens hem niet tot de hoofdlijnen van het beleidsterrein. De vertegenwoordiger van de zorgdragers verandert de waardering in V, 10 jaar na intrekking/vervallen. Allen gaan akkoord.

Handeling 151

Het geven van voorschriften voor het verrichten van werkzaamheden die met de uitgifte van zilverbons in verband staan, met name voor wat betreft het registreren der stukken en het oefenen van controle.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vraagt of de beleidsinhoudelijke neerslag met betrekking tot deze handeling al niet is gevat onder handeling 177 *Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende het*

beleidsterrein geldvoorziening. Volgens het ministerie van Financiën is dit niet het geval: het gaat hier om de algemene regeling van kenmerken en controle van de geldvoorraad. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris ziet het historisch belang van de neerslag van de handeling. De waardering B5 wordt gehandhaafd. Allen gaan akkoord.

Handeling 154

Het vaststellen van regelingen waarbij bepaald wordt dat de wettige betaalmiddelen, in Nederland gangbaar voor en tijdens de Duitse bezetting, ingewisseld kunnen worden tegen biljetten aan toonder, tegen een door de minister van financiën te bepalen koers.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris meent dat de handeling niet binnen dit beleidsterrein thuishoort. De handeling valt naar zijn mening binnen het beleidsterrein Geldzuivering en moet in het BSD Geldzuivering, dat nog moet worden vastgesteld, worden opgenomen. De handeling kan binnen het BSD Geldvoorziening komen te vervallen. Dit is volgens het ministerie van Financiën niet het geval. De handeling werd uitgevoerd voor het begin van de daadwerkelijke geldzuivering en werd hij getroffen in het kader van het beleidsterrein muntvoorziening. De handeling werd zelfs al onder de Duitse bezetting uitgevoerd. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris trekt hierop zijn voorstel in. Allen gaan akkoord.

Actor: Ambtenaren belast met de ontvangsten voor de kassen van openbare lichamen

Handeling 19

Het doen van aangifte bij de officier van Justitie van het in handen krijgen van munten, welke vermoed worden vals, vervalst of geschonden te zijn.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vraagt zich af of deze handeling alleen betrekking op muntgeld heeft. Het ministerie wijst op de grondslag van de handeling en gaat hier wel van uit. De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris vraagt zich af of de handeling niet breder geformuleerd moet worden, omdat hij zich kan indenken dat de ambtenaren de handeling ook uitvoeren in het geval van bankbiljetten, zilverbons en muntbiljetten. Het ministerie heeft hier geen bezwaar tegen. De handeling wordt hierop door de vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris als volgt geformuleerd:

Het doen van aangifte bij de officier van Justitie van het in handen krijgen van munten, bankbiljetten, zilverbons en muntbiljetten, welke vermoed worden vals, vervalst of geschonden te zijn. De waardering V, 10 jaar na dato wordt gehandhaafd. Allen gaan akkoord.

Actor: Minister van Binnenlandse Zaken /de Minister van Koloniën /de Minister zonder portefeuille /de Minister voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen

Handeling 169 en 174

-Het uitgeven van biljetten aan toonder, welke de houder recht geven op een vordering op Nieuw-Guinea tot het op het biljet uitgedrukt bedrag.

-Het naar gelang van behoefte uitgeven van biljetten aan toonder, welke de houder recht geven op een vordering op het Gouvernement tot het op het biljet uitgedrukt bedrag in Nederlandsch-Indische Gouvernements guldens.

De vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris stelt voor de handelingen met B1 te waarderen. De neerslag is van belang vanwege eventuele vorderingen op het Nederlandse koloniale bewind en in die zin ook van cultuurhistorische waarde. Allen gaan akkoord.

Over de waardering van de overige handelingen waren alle betrokken partijen het eens.

De bij het overleg betrokken partijen hebben hun goedkeuring gegeven aan dit verslag.

Bijlage 1: Historisch-maatschappelijke Analyse Geldvoorziening

Beleidsterrein:

Geldvoorziening 1940-, RIO nr. 22 'Smelten, pletten, ponsen en slaan' ('s Gravenhage 1994)

Deskundige:

mw. drs. M. Scharloo

Mevrouw Scharloo is directeur van het Teylersmuseum te Haarlem. Daarvoor was zij directeur van het rijksmuseum het Koninklijk Penningkabinet Leiden. Daarnaast heeft mevrouw Scharloo diverse werken en artikelen met betrekking tot de numismatiek gepubliceerd.

Werkwijze:

Voorafgaand aan het onderzoek is mevrouw Scharloo het vragenformulier voor het HMA toegestuurd.

Datum:

Op 14 februari 2007 heeft een medewerker van het Nationaal Archief een bezoek gebracht aan mevrouw Scharloo te Haarlem. Toen is aan de hand van het vragenformulier HMA gesproken over het beleidsterrein Geldvoorziening.

Op 26 maart 2007 heeft mevrouw Scharloo telefonisch haar goedkeuring verleend aan het verslag, dat haar in concept was toegestuurd.

Interviewer:

drs. R.P. Yap, medewerker Selectie en Acquisitie, Nationaal Archief

Historisch-maatschappelijke Analyse (HMA)

1. Welke ontwikkelingen hebben zich voorgedaan op het beleidsterrein, en wat is het belang daarvan?

Mevrouw Scharloo noemt als belangrijkste ontwikkeling met betrekking tot de geldvoorziening de verandering van de betekenis van geld. Dit hangt samen met de opkomst van het girale geld, het loslaten van de koppeling tussen geld en edelmetaal.

Een andere interessante ontwikkeling is het toenemende gebruik van papiergeld en andere betaalmiddelen ten opzichte van muntgeld geweest, oftewel 'de verandering van de inhoud van de portemonnee'.

Tenslotte noemt mevrouw Scharloo de invoering van de euro. Deze ontwikkeling zal echter binnen deze analyse buiten beschouwing worden gelaten.

De opkomst van het girale geld na de Tweede Wereldoorlog en het geleidelijk loslaten van de koppeling tussen geld en edelmetaal heeft gevolgen gehad voor de betekenis van het chartale geld. De waarde van geld werd in steeds grotere mate en uiteindelijk volledig fiduciair, oftewel gebaseerd op vertrouwen. De munt was niet langer het symbool van de natie en de vorstelijke waardigheid, waarmee de symbolische waarde was geërodeerd. Hiermee werden munten, bankbiljetten gewoon transactiemiddelen.

Volgens mevrouw Scharloo bleef de publieke emotie over geld echter achter bij de nieuwe reële betekenis. Dit had tot gevolg dat zaken, zoals het afschaffen van bepaalde denominaties (bijvoorbeeld de cent) en de keuze van de beeldenaar, enige politieke gevoeligheid kregen. De afschaffing van bepaalde tradities en het verlies aan symboliek kon, wanneer deze van boven werden opgelegd, leiden tot maatschappelijke discussie.

Verandering met betrekking tot geld en de geldvoorziening brengt al snel grote beroering vanwege de reële (bestaansmiddel) en symbolische waarde (natie) die mensen er aan toekennen. Het meest

recente voorbeeld hiervan is volgens mevrouw Scharloo bij uitstek de blijvende discussie omtrent de invoering van de euro.

2. Welke gebeurtenissen / incidenten hebben plaatsgevonden, en in hoeverre zijn deze van belang geweest voor het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen)?

Als eerste noemt mevrouw Scharloo de geldsanering direct na de Tweede Wereldoorlog. Een ander oorlogsgerelateerde onderwerp is het gebruik van muntbiljetten die vanwege de metaalschaarste als vervanging voor metalenmuntgeld dienden totdat ze in de jaren zeventig definitief werden ingetrokken. Saillant detail was dat deze biljetten ook de beeltenis van de vorstin droegen.

Andere belangrijke gebeurtenissen met betrekking tot de geldvoorziening waren de troonwisselingen: Juliana in 1948 en Beatrix in 1980. Op beide momenten leidde dit tot discussie over het ontwerp van de beeldenaar. Deze ontwerpprocessen hadden door de publieke emotie ook een zekere politieke lading. Het ontwerp van de beeldenaar in 1980 van Bruno Ninaber van Eyben, dat werd gezien als revolutionair leidde tot veel opschudding. Hij liet de economische realiteit van de munten weerspiegelen in zijn ontwerp.

Verder kan genoemd worden het uitbouwen muntenreeks in de jaren vijftig, en toen Nederland weer over voldoende edelmetaal kon beschikken de herintroductie van de zilveren munten in 1956. Daarnaast was er de intrede van de herdenkingsmunten in de jaren zeventig en tachtig en de al eerder genoemde afschaffing van de cent.

De herdenkingsmunten hebben niet echt een monetair nut. Deze munten worden verzameld en zullen vrijwel nooit de weg vinden naar het betalingsverkeer. Wel vormen zij een welkome financiële bron van inkomsten voor het muntenhuis en het ministerie van Financiën en komen zij tegemoet aan de symboliek die nog altijd rondom munten bestaat.

De afschaffing van de cent is zeker bijzonder, omdat mevrouw Scharloo vermoedt dat de cent nog enige tijd werd geproduceerd toen deze economisch al niet meer rendabel was, gezien de intrinsieke waarde op een gegeven moment hoger was dan de nominale waarde. Dat was natuurlijk een politieke beslissing.

De belangrijkste gebeurtenis binnen het beleidsterrein van de Nederlandse geldvoorziening is, volgens mevrouw Scharloo, misschien nog wel de verzelfstandiging van 's Rijks Munt in 1984. 's Rijks Munt werd hierdoor een volledig zelfstandig en commercieel bedrijf, waarbij de staat én alle aandelen had én opdrachtgever was. Hierdoor ontstond er een spanning tussen politiek en munt, want de positie van de munt bleef emotioneel en dus politiek beladen. 's Rijks Munt moet nu winst maken om te blijven voortbestaan, maar is tegelijkertijd in hoge mate afhankelijk van één opdrachtgever. Daarnaast moet het muntenhuis nu marktconform werken, wat hogere productiekosten met zich meebrengt. Dit brengt 's Rijks Munt in een moeilijke positie. In heel Europa is er immers overcapaciteit qua muntenslag, zeker na de invoering van de euro, en sommige nationale muntenhuizen krijgen nog altijd overheidssteun. Hierdoor moet 's Rijks Munt met een achterstand de concurrentie te lijf. Ook Johan Enschedé producent van Nederlandse biljetten ondervindt hier last van en heeft inmiddels een klacht ingediend bij de Europese Commissie. Dat deze scheve positie serieuze gevolgen kan hebben, illustreert mevrouw Scharloo met een voorbeeld uit Scandinavië: daar is het munthuis van Noorwegen gesloten en is het Zweedse munthuis gekocht door de Finnen, wat tot veel emotionele en politieke beroering leidde. De verzelfstandiging van 's Rijks Munt heeft tot een wat ongemakkelijke situatie geleid.

Daarnaast is de opkomst van de PIN, Chip en andere digitale en girale betalingsmethodes volgens mevrouw Scharloo een steeds groter probleem voor de producenten van munten en bankbiljetten. Maar zolang geldvoorziening een bepaalde emotionele en politieke lading blijft houden, zal het chartale geldstelsel in zekere mate in stand worden gehouden. Geen enkele minister van Financiën zal immers ter verantwoording willen worden geroepen, vanwege het verdwijnen van het nationale munthuis. Het is niet ondenkbaar dat er een reële afweging wordt gemaakt tussen de financiële kosten van het in standhouden van 's Rijks Munt en de politieke consequenties van een eventuele sluiting. Het hele opdrachtenbeleid van het ministerie van Financiën is in dit licht zeer interessant.

3. Welke individuen / groepen zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?

- Als eerste noemt mevrouw Scharloo het staatshoofd, oftewel de Hare Majesteit de Koningin. Zij heeft in verband met de beeldenaar een groot belang en daarmee een grote stem binnen dit veld. Zo kan zij bijvoorbeeld ontwerpen van de beeldenaar afkeuren. Met betrekking tot muntgeld is zij één van de belangrijkste individuen.
- 's Rijks Muntmeester, als verantwoordelijke voor de muntslag.
- minister van Financiën, als verantwoordelijke voor de geldvoorziening.
- directeur van de Nederlandsche Bank, als circulatiebank.

Mevrouw Scharloo kan niet direct specifiek namen noemen met betrekking tot de drie laatste categorieën, maar adviseert deze te koppelen aan de eerder besproken belangrijke ontwikkelingen en gebeurtenissen.

4. Welke organisaties zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?

- Oranjeverenigingen, dit soort organisaties zouden volgens mevrouw Scharloo een rol kunnen spelen in verband met de symbolische waarde van geld.
- De banken spelen een rol in verband met de girale geldvoorziening. Hiermee bedoelt mevrouw Scharloo de ontwikkeling van de girale salarisbetaling, waardoor iedereen een girorekening kreeg. Zij kan zich indenken, dat hierover door Financiën met de banken is overlegd.
- De vereniging van munthandelaren, in connectie met 's Rijks Munt als maatschappelijke beweging met betrekking tot de geldvoorziening.
- Het ministerie van Justitie zou een rol kunnen spelen in verband met valsmunterij, al hoeft dat niet specifiek een onderdeel te zijn van het beleidsterrein geldvoorziening. Dit komt eigenlijk ook terug bij de Munt, want zij zijn de instantie die kunnen en moeten testen op echtheid.

5. In hoeverre mag verwacht worden dat de informatie met betrekking tot de op grond van bovenvermelde vragen als belangrijk te kwalificeren onderwerpen alleen kan worden aangetroffen in de overheidsarchieven m.b.t. het beleidsterrein of dat deze wellicht ook elders te vinden is?

De belangrijkste overheidsarchieven met betrekking tot de geldvoorziening zijn volgens mevrouw Scharloo de archieven van het ministerie van Financiën en natuurlijk 's Rijks Munt. Zij vraagt hier extra aandacht voor, omdat nu 's Rijks Munt een zelfstandige onderneming is.

Daarnaast denkt zij ook aan krantenarchieven, zoals die van de Telegraaf met betrekking tot de maatschappelijke kant van het beleidsterrein. Hier verwacht zij dat de maatschappelijke beroering het beste in terug valt te vinden.

Daarnaast noemt zij de archieven van het Geldmuseum dat voortgekomen is uit een fusie tussen het Rijksmuseum het Koninklijk Penningkabinet, het Nederlands Muntmuseum en de numismatische sectie van De Nederlandsche Bank.

6. In hoeverre is het noodzakelijk om nog andere deskundigen over deelaspecten van het beleidsterrein te raadplegen en wie zou daar het beste voor benaderd kunnen worden?

Mevrouw Scharloo suggereert eventueel:

- J.W. Schrofer, oud-lid van de commissie op de Munt en thans directeur van de Rijksacademie te Amsterdam (vormgeving, beeldenaar)
- prof. dr. M.M.G. Fase (giraal geld)

7. Is er eventueel nader (literatuur-) onderzoek noodzakelijk?

- De Nederlandsche Bank 1814-1998 : van Amsterdamse kredietinstelling naar Europese stelselbank, Wim Vanthoor
- Beatrix in Europese handen, Joost de Wal (met literatuurlijst)
- Het Nederlandse bankbiljet 1814-2002 : vormgeving en ontwikkeling , Jaap Bolten